

T. Ágoston László

A hatalom árnyékában

A hatvanas évek elején községgazda voltam egy Duna menti kis faluban. Avagy hivatalos beosztásom szerint községgazdálkodási előadó. Jól hangzó beosztás ugye? A főnökeim is így gondolták, s adtak hozzá 1150 forint fizetést.

Kérem, ne mosolyogjanak! Az elődöm, Misi bácsi, aki ebben a székben öregedett meg, 1400 forinttal vonult nyugdíjba. Mit kívánhattam volna akkor én tizenkilenc éves fejjel, és egy sima gimnáziumi érettségivel?! Egyébként is főnyeremény volt számomra ez az állás. A korábbi munkahelyemen, a Csepel Autógyárban 1100 forintot kerestem betanított munkásként, két műszakban. Mire kifizettem a négyszáz forint albérelti díjat, meg az üzemi ebédeit, bizony itt-ott kuncogott valami apró a zsebemben. Így meg otthon alhattam a megszokott, régi ágyamban. Reggel hét órakor ébresztett nagyanyám. Fél nyolckor felültem a kerékpáromra, és átkarikáztam a szomszéd faluba, a "hivatalomba".

Tyatyti, az öreg éjjeliőr, mindig levett kalappal köszöntött, ahogy azt hatvan évvel előbb tanították neki. Nem lehetett leszoktatni róla, pedig jónéhányszor megpróbáltam megelőzni a köszönésben. Reménytelen kísérlet maradt. Minden reggel odaállt eléem, ahogy azt még a községi előljáróságnál megkövetelték tőle, és részletesen beszámolt az éjszaka eseményeiről.

Péter bácsi – csak nekem volt bácsi, hiszen alig múlt negyvenéves – az útkaparó tisztét töltötte be. Én voltam a főnöke. Így is szólított, viszonzásul a bácsiért. Ő is minden reggel megjelent az irodámban, elmondta, mit kell csinálnia aznap, én meg áldásomat adtam rá. Halvány fogalmam sem volt, mi a dolga egy községi útkaparónak. Havonta egyszer azonban mindig volt egy közös feladatunk. Amikor az apparátus fizetéséért mentem a járási székhelyre, ő volt a kísérőm. Ma sem tudom eldönteni: azért-e, hogy megvédjen az esetleges rablótámadástól, vagy azért, nehogy meglépjek a tizenötezer forinttal.

Ezt soha se tisztáztuk. Szépen, komótosan karikáztunk végig az úton, és ő elszórakoztatott az anekdotáival. Vérbő történeteinek még ma is elmosolyodom.

Ilyen békés egyetértésben éltünk volna talán a halálunk napjáig, ha egy tavaszi délelőttön nem szólít magához rettegett főnökünk, az elnök. Katonás ember volt Bátor Bálint. Olyannyira katonás, hogy időnként a tanácsházát is összetévesztette a kaszárnyával. Úgy röpködtek az ódon falak között a kaszárnyai kötőszavak, mint a szomszédos templom padlásán a galambok déli harangozásakor.

– No, idefigyeljen, maga fatökű! – kezdte a csevegést. – Nézze meg a költségvetést, honnét lehetne átcsoportosítani úgy ötven-hatvanezer forintot. Tataroztatni kell a szolgálati lakást.

– Melyiket?

– Miért, maga szerint hány van?

– Az elnök elvtársát két éve hozták rendbe...

Itt néhány galambroptető jelző következett a kőművesek édesanyjára vonatkozóan, aztán így folytatta:

– Most majd úgy csinálják, hogy nekem is tetszen. Különben ugrik az iparendélyük a szarházi malterbugyogatóknak. No, mars, hozza a kimutatásait!

Hiába nézegettem előlről hátra, hátulról előre a költségvetést, sehol se találtam egy felesleges fillért sem. Bevittem hát neki, nézegesse ő is. Amikor jól kikáromkodta magát, egyszer csak földerült az arca.

– Tudja, miből fogunk tatarozni? – csapott az asztalra.

– Nem – feleltem színlelt érdeklődéssel, s már előre féltem, hogy megint valami szabálytalan pénzügyi manővert akar a nyakamba varrni.

– A többletbevételből.

– De honnét lesz többletbevételünk?

– Hogy mennyi hülyével vagyok én körülvéve... – állapította meg szerényen. – Mi az államhatalom képviselői vagyunk. Igaz?

– Igaz – hagytam rá, mert jobb nem jutott eszembe.

– Ebben a faluban én vagyok a hatalom, maga meg az árnyékom. De azt tudja-e, hányan nem fizették be tavaly az ebadót?

– Nem, azt nem tudom.

– Átadta a listát a végrehajtóknak?

– Nem. De hát... nyolc forintért küldjük ki végrehajtót?

– Az isten... - csak úgy röpködtek a galambok. – Azonnal összeállítja a névsort öt évre visszamenőleg. Késedelmi kamat, meg cugehőr... Mindenkinek húszforintos csekket küldjön! Aki nem fizet, azt majd én elintézem. A Tyaty, meg a Péter kiviszi a csekket. Mi a fenének fizetjük ezt a két léhűtőt? Éjjeliőr, meg útkaparó... Röhögnöm kell... Tán ellopják a tűzoltószertárt? Ezek kellettek volna az én kezem alá...

– Tudja főnök – csóválta a fejét Péter bátyám a táskájába csúsztatva az első köteg ebadó csekket –, ilyen kutyakomédia se volt még ebben a faluban, mióta az eszemet tudom. Mindig ott fizettek az oltásnál. Az biztos, hogy ezért a húsz forintért senki se fog föllebbezni, még ha nincs is kutyája, de az is biztos, hogy ezt az ávós őrmestert se tudja még egyszer megválasztani a falu nyakára a járási tanács...

A csekkek néhány napon belül valóban megérkeztek. Bátor Bálint elégedetten dörzsölgette a kezeit a bevételi rovat rubrikáit nézegetve. Még az sem zavarta, hogy egyik-másik csekk hátuljára ráírták, hogy "költsd patikára!", vagy "fulladj meg, mint a kutyám!"

De a tatarozási költség így se jött össze. Hiányzott még belőle több, mint húszezer forint. Bátor Bálint napokig vakargatta a tarkóját, s mindenkivel összeveszett, aki csak az útjába került. Az öreg irattárosnőt például minden különösebb ok nélkül úgy elküldte melegebb éghajlatra, hogy két napig be se jött dolgozni. A harmadikon pedig – még mindig szipogva – bejelentette, hogy panaszt tesz a szakszervezet nöbizottságánál. Őket is oda küldte az elnök.

Egy hét múlva berontott a szobámba. Nekiesett az iratszekrénynek, kidobálta a dossziémat, s átszellemült arccal terítette ki az asztalra a falu térképét.

– No látja, fatökükém – mondta kedveskedve. – Itt a pénzünk. Ha ezt a két telket keresztbe vágjuk, ennek nem kell az út. Látja? Ez kijár ezen az úton, az ott... jó... Innét kisajátítunk néhány métert és eladjuk az egészet építési teleknek.

– Értem, elnök elvtárs, csak az a baj... – kezdtem volna a magyarázkodást, de úgy nézett rám, hogy elakadt a szavam.

– Miféle baj? Végrehajtani! – üvöltötte, s kifelé indult. Az ajtóban azonban hirtelen megtorpant, mint akinek eszébe jutott valami, és szűrős szemekkel meredt rám.

– No, mondja, csak mondja, fatökükém, mielőtt még maga is följelent a szakszervezetnél!

– Szóval... csak az a baj – hebegtem –, hogy már építettek ezekre a telkekre, és az útépitést is megrendeltük. A jövő évre igazolták vissza.
 – Igen? – húzta föl bozontos, Mefisztó-szemöldökét. – Akkor ír egy levelet az útépítőknak, és felbontja a szerződést. Nincs rá keret. Ha a ház sarkától marad egy méter csurgás, az untig elég nekik. Szóljon a földhivatalnak, hogy mérjék föl az új telkeket és rajzolják be a térképre! Ami kimarad, arra meg majd én szerzek vevőt, erre ne legyen gondja. És még valamit! Nem szeretném, ha holnapután erről pletykálnának a kispadon a vénasszonyok. Éri, fatökükém?!

– Értem... - feleltem különösebb meggyőződés nélkül, és háborgó önérzettel.

– Helyes. Akkor végrehajtani! – harsogta és bevágta maga mögött az ajtót.

Alig néhány hét telt el, s különös változásokat tapasztaltam a környezetemben. Például Tyatyinál. Szórakozott lett és szófukar. A köszönésben sem volt már olyan serény és megelőzhetetlen, mint addig. Először azt hittem, beteg, vagy valami családi gond nyomasztja. Aztán Péter bátyám anekdotái is elmaradtak. Beírta az útkaparó könyvbe, mit csinál aznap, aztán szó nélkül kifordult az irodából. Megfagyott körülöttem a levegő.

Egyik reggel megkérdeztem az öreg éjjeliőrtől:

– Csak nincs valami baj, Tyatyikám? Olyan rosszkezdű mostanában...

– Az bizony – felelte az öreg és nem vette le a kalapját, mint szokta. – Tudja, és böcsültem magát...

– Becsült? Hogy értsem ezt?

– Úgy, ahogy mondom. – Ezzel sarkonfordult és otthagytott.

Amikor Péter bácsi bejött, magam mellé húztam az ügyfélszéket és leültem.

– Addig innét el nem engedem – mondtam –, amíg el nem mondja, mi bajuk van velem!

– Jól van – mondta és kibámult az ablakon – maga akarta, főnök... Csalódott magában a nép. Meg én is. Azt hittük, közülünk való...

– És tán nem vagyok az?

– Nem. Maga a Bátor Bálint cimborája. Kiküldte az ebadó csekket olyanoknak is, akiknek soha se vót kutyájuk. Ez még csak hagyján, de amit a Demjénnel, meg a Tóthékkal csináltak, az már

embertelenség. Ki kell vágni a gyönyörű gyümölcsösfákat, fölszedni a kerítést, és még csak bejárójuk se marad... Tönkretették őket. És miért? Hogy a Dani Jóskának, az elnök úr barátjának olcsó telke legyen.

– Nem értem. Ki az a Dani Jóska, és ki írta alá a kisajátítási határozatot?

– Maga.

– Ne beszéljen már badarságokat, Péter bácsi, én csak a földmérést rendeltem meg. Még ki se jöttek...

– Hát ez az, de a Dani Jóska már hordja a sódert, meg a téglát a telkére! A Tóth Pista megesküdött rá, hogy átveri a vasvillát azon, aki elsőként lép a kertjébe, aztán fölakasztja magát. Ahogy ismerem, ő meg is teszi...

– Tudja mit, Péter bácsi! – pattantam föl elszántan. – Kimegyünk hozzájuk.

– Most?

– Azonnal.

– Én a maga helyében nem merném betenni a lábamat abba az utcába...

– Látni akarom azt a bizonyos határozatot. Jöjjön!

– Én nem tudom megvédeni... Ha baja esik...

A vasbolt előtt találkoztunk a rendőrrel, Oláh Ferencsel. Tagbaszakadt, hatalmas ember volt. A kocsmai verekedéseknél akár hat emberrel is el tudott bánni anélkül, hogy leakasztotta volna a gumibotját. De nem is ezért becsülték elsősorban a falubeliek, hanem azért, mert egy alkalommal versenyt kaszált a legderekből legényekkel, és mindet otthagytá. Ezért becézték Kaszásnak.

– Hová ilyen lóhalálában? – kérdezte a kezét nyújtva.

– Ez kis terepszemlére az új telepre – válaszoltam.

– Vasvilla hiánya van a főnöknek – tette hozzá éppen Péter bácsi.

– Áhán... értem – felelte mosolyogva a Kaszás. – Pont arra van dolgom nekem is. Menjünk együtt!

Péter bácsi hálásan pislogott, hogy a rendőr ilyen gyorsan átlátta a helyzetet, én meg egész úton a díszkiséret miatt bosszankodtam.

Tóthéknál csak az asszonyt találtuk otthon, meg a kisebbik gyereket. Éppen a nagyteknő fölé görnyedve mosott. Amikor előadtam jövetelünk célját, sírva fakadt és odaszólt a gyereknek:

– Eredj, szólj apádnak, hogy itt vannak a tanácstul! A Kósáékná' öszi

a fene, valami ólat fabrikálnak... Maguk mög csak gyűjjenek, nizzék mög, hogy tötték tönkre a szögényembört!

Kimentünk az udvarra, és az asszony sorra mutogatta, melyik fát kell kivágni, hová kellene átépíteni a disznóolat, meg a nagykapu is a szomszéd telkére esik, ha a határozat szerint átrendezik az udvart.

Én csak bólogattam, a vállam közé húztam a nyakamat, és egyre rosszabbul éreztem magam. Végtére is én mulasztottam el megnézni a telkeket, mielőtt megírtam volna a felkérést a földhivatalnak. Meg kellett volna mondanom az elnöknek, hogy...

Ugyan mit mondhatok meg én az elnöknek? De hiszen még föl se mérték, hogyan születhetett meg a határozat? Ki, miért, hogyan? Kavaroztak a fejemben a gondolatok.

– Meg tudná mutatni azt a határozatot? – fordultam az asszonyhoz.

– Tessék... - vette elő a köténye zsebéből az agyontapogatott, meggyúrt papírlapot.

Semmi kétség, ez hivatalos határozat. Rajta van a pecsét, és ... az én aláírásom. De én nem írtam alá! ... Egyszeriben a torkomban kezdett dobogni a szívem. Valaki aláhamisította a nevemet. És milyen jól csinálta! ... Akár engem is megtéveszthetne, ha nem tudám... A mindenségít!

Az asszony félreértette a zavaromat. Talán arra gondolt, hogy sikerült meggyőznie, s talán hajlandó lennék visszavonni azt a határozatot. Ki akarta használni a lehetőséget. Újra eleredtek a könnyei és a kert végébe mutatott.

– Nem ölég ez a nagy kár, még a telek végét is el akarják vönni?! Hát olyan sok ez a kétszázötven négyszögöl? Gyűjjön, nízze mög, mit akarnak kihalítani tülünk a Dani Jóskának!

Az asszony ment elől, én szótlánul követtem. Egyre az a hamis aláírás járt a fejemben. Péter bácsi, meg a Kaszás, a rendőr, a ház sarkánál álltak. Fél szemüket rajtam tartották, a másikkal meg a kaput figyelték, nehogy Tóth beválthassa az ígérését. Amint ott nézegettük a kisajátítandó kertrészt, egyszer csak a szomszédos telken megjelent egy középtermetű, jó kötésű, negyven év körüli parasztember vasvillával a kezében. Talán föl se figyelek rá, ha az asszony oda nem kiált, hogy "né, Pista!" A férfi közben futva közeledett felénk, s csak úgy szórta rám az átkokat.

– No végre, hogy idetólad a pofádat, te rohadt csibész! – üvöltötte. – Imádkozz, az anyád úristenit, mert most mögdöglesz!

Hirtelen föl se tudtam fogni, mi történik körülöttem. Láttam, hogy a rendőr is futni kezd felénk és torkaszakadtából kiabál:

– Gyűjjön el onnan!

Mintha görcs állt volna a lábamba, nem akart mozdulni. Aztán egy nagy csattanást hallottam, és a vasvillás férfi kétméternyre előttem összecsuklott. A rendőr fölötte káromkodott. A vasvilla meg ott rezgett mellettem nyeléig a földbe szúrva. Az asszony sikoltozva borult a férjére.

– Möggyilkótatok, rohadtak! Dögőjjetök mög mind!

– Né kárájjon má! – ripakodott rá a rendőr és visszacsatolta a gumibotját. – Csak ráütöttem. Mingyá észhőtér...

Mondhatom, dicsőséges bevonulásunk volt. Elöl mentem én Péter bácsival, mögöttük a rendőr a gyilkossági kísérletért és hatósági közeg elleni támadásért letartóztatott Tóth Istvánnal.

Amint beértünk a tanácsházára, kopogás nélkül berontottam az elnök szobájába.

– Mi van, fatökükém? – nézett rám vasvilla szemekkel. – Már kopogni se tud?

– Most nem, fatökükém! – válaszoltam cinikus hangsúllyal és elé dobtam a gyűrött határozatot. – Ki írta alá ezt a papírt?

– Ha jól látom, maga, fatökükém! Mars ki! Mit gondol maga szarházi, ki vagyok én?! – és szinte habzott a szája a dühtől.

– Ácsi! – üvöltöttem vissza. – Ezt a határozatot nem én írtam alá. Valaki aláhamisította a nevemet. Ez okirathamisítás. Addig nem megyek el innét, amíg meg nem mondja, ki csinálta ezt a disznóságot!

– Szóval már maga is... – nézett rám undorral vegyes indulattal. – Hát jó. Akkor vegye tudomásul, hogy én írtam alá azt a határozatot. Az éppen annyi, mintha maga írta volna. Sőt... Itt én vagyok a hatalom, a többi csak halvány árnyék. Maga is. Érti? És akinek ez nem tetszik, kinyalhatja a szebbik felemet! Vagy följelenthet, mint a drágalátos kolléganő, meg ezek a bugris parasztok. Tehetnek egy szívességet! Akinek nem tetszik, akár szedheti is a sátorfáját...

– Rendben van – mondtam –, nekem elegendem van.

– Mi...í?

– Megkapja a felmondásomat.

– Mars ki! – üvöltötte, és ellilult az arca. Amint kiléptem az ajtón, valami a falhoz csattant.

A szobámban már várt a rendőr.

– Meg kell írunk a följelentést – mondta. – Maga jobban tud gépelni, mint én...

– Kit jelentsek föl, és miért? – kérdeztem vissza, és bepakoltam a holmimat a táskámba.

– Hát... ha le nem ütöm ezt a hóbörödött Pistát, maga már régen kihült volna...

– Lehet. De szerencsére ott volt maga, és nem történt semmi baj. Mellesleg a Tóthnak igaza van.

– Igaza?

– Igen. Törvénytelen az a kisajátítás. És... máától fogva én se vagyok községgazda...

– Hmm... - gondolkodott el a nagydarab rendőr – mégis csak rendes ember maga. És mihez kezd ezután? A környéken aligha talál állást...

– Még nem tudom, de majd csak visszavesznek segédmunkásnak valamelyik gyárba...

Vagy másfél hónap telt el, már újra Pesten dolgoztam egy gyárban, amikor egyik szombat este kihívtak a moziból. Valaki keresett. Tóth István állt az előcsarnokban levett kalappal, mosolygós szemmel a kezét nyújtva.

– Csak azért jöttem – mondta –, hogy megköszönjem a jóindulatát.

– Miféle jóindulatomat?

– Hát, hogy nem jelöntött föl gyilkossági kísérletért. Tudja, én tényleg át akartam verni magán azt a vasvillát... Azt hittem, hogy... – mondta lesütött szemmel.

– Régen volt, Pista, ne is beszéljünk róla. Hogy van a család?

– Most már jól. Mindön röndbegyütt. Az elnököt leváltották, az udvar mögmaradt, sőt még annak a hátsó teleknek is mögvöttük a felit, mer' tudja, nincs kijárata. Osztán azért is gyüttem, hogy mögkérdozzem: nem akarna visszagyünni hozzánk községgazdának? Jó szívvvel fogadná a nép.

– Köszönöm, Pista, de nem. Tudja, éppen elég volt nekem ennyi is a hatalom árnyékában...